

Atitudinea față de jertfă, între venerație și blasfemie

- o analiză sistemică -

Autor: Dr. ing. Dumitru GRIGORE

PhD - Neuroscience, Mechatronics & Psychological Engineering

Rezumat

Lucrarea prezintă o abordare sistemică a atitudinii, dezvăluind mecanismele psihologice responsabile de formarea și exprimarea acesteia față de persoane capabile de jertfa supremă și față de evenimentele care confirmă jertfelnicia lor în istoria recentă. Sunt aduse ca argumente câteva exemple de atitudine, care prin forma și fondul constituirii lor, polarizează la extreme venerația și blasfemia.

Cuvinte cheie: jertfă, venerație, blasfemie, glorificare, profanare, sacrilegiu, patriotism, sistem de atitudini-valori, discernământ moral, curaj eroic.

1. Introducere

Într-o societate bulversată de accesul suprasaturat la informație, cu impact major în formarea conștiințelor, generațiile tinere par să cadă pradă mimetismului seducător indus de trend-uri care nu-și pot afla ”ADN-ul cultural” pe meleagurile noastre și nu produc nici vreun efect miraculos de progres, pe care ar trebui neapărat să fim capabili să-l înțelegem, să-l consimțim și să-l acceptăm.

Evenimentele prilejuate de împlinirea a 100 de ani de la realizarea Marii Uniri au relevat deopotrivă atitudini de pietate și venerație, dar și de vinovată și revoltătoare desconsiderare a tot ceea ce s-a realizat în țara aceasta prin jertfă.

Fără a insista pe vreun studiu de caz în acest sens, prin prezenta analiză ne-am propus să trecem în revistă, în cheie sistemică, mecanismele psihofiziologice și spirituale ale manifestărilor atitudinale în fața jertfei eroice, care prin forța ei transfiguratoare, poate să nască elite autentice și caractere morale înalte.

2. Exemple și evenimente de referință

Pentru generația tânără actuală ideea de jertfă de sânge pentru apărarea gliei strămoșești ar părea ceva de resortul unor știri „pe surse”, ceva care dorește să scoată în evidență un comportament deja caduc pentru omul modern, *patriotismul* – o atitudine „incorectă politic” pentru vremurile pe care le trăim. Pentru generația părinților noștri, și, sperăm, nu numai, jertfa de sânge și dragostea de țară reprezintă indiscutabil cele mai de preț valori, în cultura cărora trebuie edificată personalitatea oricărui fiu al națiunii. Pentru ei, Mărăști, Mărășești, Oituz, ca dealtfel mulțimea enormă a locurilor stropite cu sânge eroic pentru eliberarea țării noastre, nu mai sunt localități și simple repere geografice, ele sunt borne de hotar la nivelul conștiinței de neam.

Dacă ar fi să ne oprim numai la exemplul extrem de curaj și dăruire jertfelnică pe câmpul de luptă, pe care eroina de la Jiu – Ecaterina Teodorescu (n. 15 Ianuarie 1894) ni l-a oferit spre neștersă aducere aminte, ar trebui să pătrundem profund în sensibilitatea mecanismelor interioare ale minții și sufletului omenesc și să înțelegem ce anume activează și dă măsura necesară, manifestă prin curaj eroic, unei persoane tinere, care în fața tirului de

mitralieră inamică, în fruntea plutonului său de luptători, îi îmbărbăta pe aceștia prin cuvintele, deja memorabile: „Înainte! După mine, băieți! Nu va lăsați! Sînteți cu mine, înainte! Înainte!”¹.

Despre tânăra Cătălina, așa cum o alintau camarazii, Ordinul de Zi al Comandantului Regimentului 43/59 Infanterie, în 23 august 1917 proclama: „*Ecaterina Teodoroiu a fost la înălțimea celor mai viteji apărători ai țării sale, pe care i-a întrecut prin puterea cu care își înfrîngea slăbiciunea femeiască, știind să dovedească vigoarea bărbăției de trup și de suflet și calitățile întregi ale unui ostaș îndrăzneț și plin de entuziasm de a se face folositor cu orice preț*”². Eroina de la Jiu căzuse întru glorie eternă, în noaptea de 22/23 august 1917, fiind lovită de o mitralieră ce trăgea de pe cota 407³.

În esență, generația tânără de azi ar trebui să rețină și să nu uite că în 1916 România a mobilizat 750.000 de bărbați dintre care 535.706 au fost uciși, răniți, luați prizonieri sau au dispărut⁴.

Calvarul jertfelniciei care lasă urme de neșters în conștiința neamului românesc a continuat. Pentru relevanța studiului de față ne oprim doar la două zile negre din istoria Ardealului de nord cotropit de trupele hortyste, anume: 10 septembrie 1940, Ip și Trăznea - o sută cincizeci și șapte de jertfe; 14 octombrie 1940, Moisei - douăzeci și nouă de jertfe. De la supraviețuitorii de la Moisei ne rămâne marturia cutremurătoare, care poate fi o cale spre a înțelege, desigur departe de realitatea în sine, ce au trăit acolo acei oameni jertfiți cu atâta ură și ferocitate: „*Când ești între viață și moarte, timpul nu mai are dimensiuni, clipele și minutele și orele aparțin altor legi și cei ce au pășit prin vama asta nu pot spune decât că a fost, a trecut...*”⁵.

Deși „Ajunge zilei necazul ei.” (Matei 6:34), pare de necrezut că ura aceasta somatizată zvâcnește încă, semănând pe mai departe neîncredere, discordie și dezbinare. Doar două exemple vom da aici, anume: Târgu-Mureș, martie 1990, când scenariu străin de atitudinea și comportamentul firesc al poporului român au fost puse în scenă, din păcate, cu mult prea multe victime nevinovate și Miercurea Ciuc, martie 2011, locul și ziua în care un tânăr greșit informat și rău intenționat a batjocorit în public personalitatea lui Avram Iancu.

3. Atitudinea – abordarea psihologică

Noțiuni de dicționar

Înainte de a trata tema propusă în cheie sistemică, este bine să evidențiem ce anume rețin dicționarele în legătură cu terminologia utilizată:

- EROÍSM *s. n.* comportare deosebită care se manifestă prin săvârșirea de fapte mari în împrejurări grele (în război); atitudine, faptă de erou; vitejie. (< fr. *héroïsme*)⁶
- JÉRTFĂ, *jertfe*, *s. f.* 1. Persoană care suferă din cauza unor circumstanțe sau factori neprielnici; victimă. 2. Sacrificiu, jertfire. ◇ A cădea ~ a fi sacrificat; a muri.⁷
- OMAGIA - *vb.* a cinsti, a cânta, a elogia, a glorifica, a lăuda, a mări, a preamări, a preaslăvi, a proslăvi, a slăvi, a venera etc.⁸

1 Nicolae Tăutu, Cătălina, Editura Militară, București, 1959, p. 102

2 Idem p. 104

3 Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”, București, Colecția inventar 46074, p. 844.

4 <https://historice.ro>

5 https://www.wikiwand.com/ro/Masacrul_de_la_Moisei

6 MDN '00 (2000)

7 NODEX (2002)

8 Sinonime82 (1982)

- COMEMORĂRE, *comemorări*, s. f. 1. acțiunea de a comemora; 2. ceremonie menită să evoce amintirea unei persoane sau a unui eveniment important;⁹
- VENERĂȚIE s. f. 1. Respect profund, stimă deosebită, prețuire adânc respectuoasă pentru cineva sau ceva. 2. Respect pios pentru ceea ce este considerat sacru. Din fr. vénération, lat. veneratio, -onis.¹⁰
- BLASFEMIE *f. livr.* 1. Act de defăimare a lucrurilor considerate sfinte (sau demne de un respect deosebit); profanare; sacrilegiu; pângărire, hulă. /<lat. *Blasphemia*¹¹

Abordările psihologice

În latura psihologică a acestei teme, G. Allport¹² definește *atitudinea* ca fiind o stare de pregătire mentală și neurală, cristalizată prin experiență, care exercită o influență diriguitoare și dinamizatoare asupra răspunsului individului la toate obiectele și situațiile cu care el este în relație. În Figura 1 sunt reprezentate elementele care stau la baza definiției lui Allport.

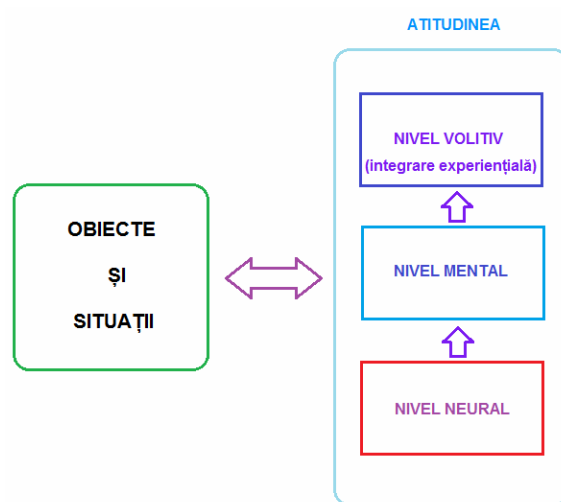

Figura 1

A. Campbell vede atitudinea socială individuală ca pe "un sindrom al consecvenței răspunsului, care privește spre un obiect social"¹³ considerând că atitudinea este un concept indispensabil, atât în *psihologia socială* cât și în *psihologia personalității*. Un mod sugestiv de a exprima definiția lui Campbell este prezentat în Figura 2 care reflectă poziționarea *atitudinii individuale sociale* față de același *sistem de obiecte și situații*.

K. Linton, referitor la *sistemul de atitudini-valori* consideră că: „o atitudine poate fi definită ca răspunsul implicit determinat de un asemenea element (valoarea). Conținutul acestor răspunsuri pare să fie în mare măsură emoțional, dar poate să includă și alte tipuri de răspuns, cum ar fi anticipările”¹⁴. În viziunea lui Linton se va concretiza deci, chiar un sistem de atitudini-valori pe care îl prezentăm în Figura 3. Totodată vor fi sugerate cele patru

⁹ DEX '98 (1998)

¹⁰ DEX '09 (2009)

¹¹ NODEX (2002)

¹² Neveanu, P., *Dictionar de psihologie*, Ed. Albatros, 1978

¹³ Idem

¹⁴ Idem

niveluri ale personalității umane ale căror acțiuni integrate vor exprima *atitudinea*. Le vom numi nivelul neural, mental, emoțional și volitiv (integrarea experiențială).

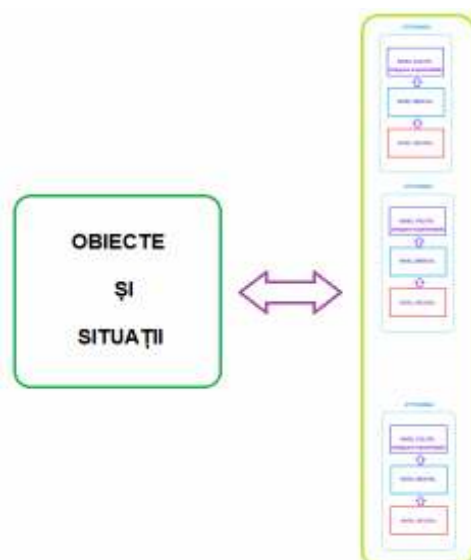

Figura 2

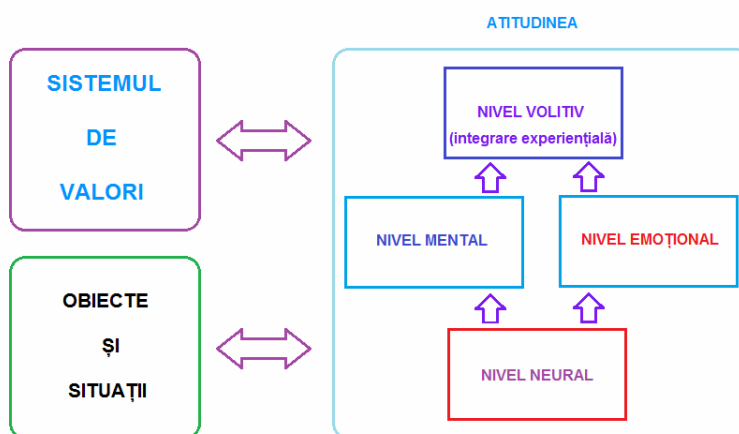

Figura 4

De asemenea Linton observă că „odată, fixate în individ, sistemele atitudine-valoare acționează automat și, în cea mai mare parte, la un nivel inconștient,, , respectiv că „importanța funcțională a sistemelor valoare-atitudine derivă inițial din conținutul lor emoțional.”¹⁵ Vom prezenta ceea ce va deveni diagrama din Figura 4, în Figura 5.

¹⁵ Neveanu, P., op. cit.

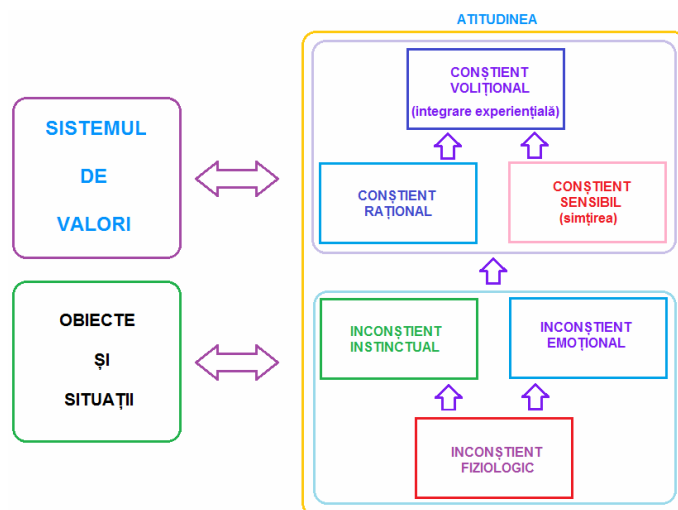

Figura 5

Precizările lui Linton aduc în dezbatere aspectele inconștiente care participă deci, la formarea și instalarea în comportament a atitudinii.

Krech (1962), avansează și mai mult în nuanțarea acestui raport, subliniind conținutul valoric și funcția evaluativă a atitudinii, pe care o definește drept „un sistem de valori pozitive sau negative, simțăminte emoționale cu acțiuni tendențioase, pro și contra care privesc obiectul social”. În accepțiunea sa *atitudinea* exercită o funcție reglatorie asupra comportamentului în care se exprimă prin acțiuni corespunzătoare. Această relație este sugerată în diagrama din Figura 6.

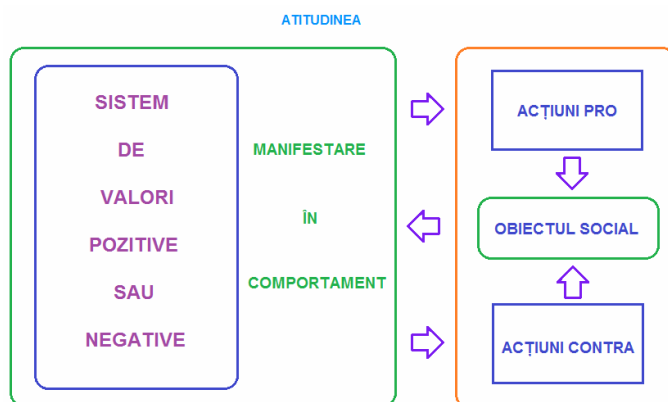

Figura 6

Foarte important însă, pentru înțelegerea atitudinii, este punctul de vedere al lui J. Stoetzel. Acesta menționează caracterul de *variabilă inferată* al atitudinii, întrucât nu este direct observabilă, ci rezultă din comportamentele pe care le suscită. *Atitudinea* determină o preparație pentru acțiune mai durabilă și mai generică decât motivația. Autorul remarcă și bipolaritatea încărcată de afectivitate a atitudinii. Această ultimă precizare reasează structura psihofiziologică în manifestarea atitudinală. Vom sugera noua configurație în Figura 7.

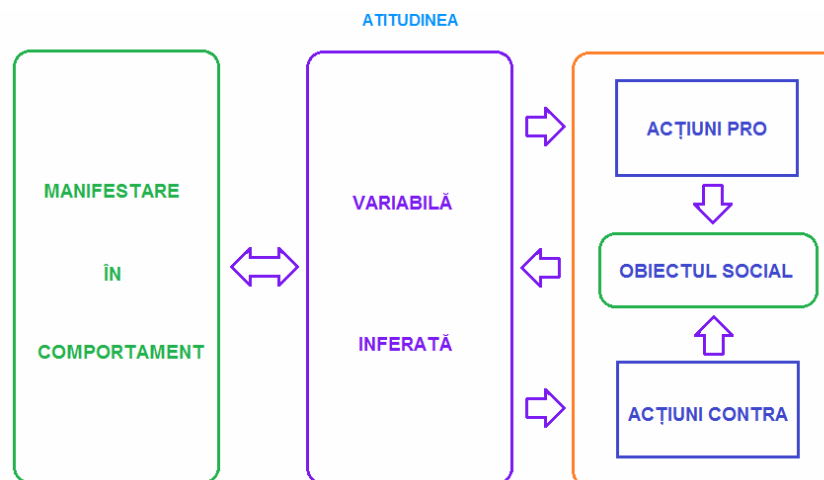

Figura 7

Dicționarul de psihologie avut aici în vedere¹⁶ reține că *atitudinea* este 1. modalitate relativ constantă de raportare a individului sau grupului față de anumite laturi ale vieții sociale și față de propria persoană; 2. structură orientativ reglatorie proprie sistemului persoanei; 3. invariant vectorial al conduitei, exercitând o funcție direcțională și evaluativă și nu una instrumental-lucrativă; atitudinile sunt predispoziții de a reacționa într-un anumit mod, independent de situații, pe această bază persoana manifestându-și independența.

Totodată, *atitudinea* mai este văzută ca: 1. manieră de a fi într-o situație; 2. desemnează orientarea gândirii, dispozițiile profunde ale ființei noastre, starea de spirit proprie nouă în fața anumitor valori etc.¹⁷

La modul cel mai abstract putem înțelege că *atitudinea* implică două componente esențiale: *sistemul de valori* și *starea de spirit*. (Figura 8)

Figura 8

Concluzii la abordările psihologice

Nu s-a căzut de acord asupra definiției *atitudinii*, dar din toate încercările rezultă că aceasta este:

- o predispoziție spre răspuns; caracteristică a reacției;
- un fapt de exprimare a unei opinii;
- un mod elaborat conștient în exercitarea unui rol, care poate fi, de ex., conștiincios, degajat, tolerant, sever etc.;

¹⁶ Neveanu, P., op. cit.

¹⁷ Norbert Sillamy, *Dictionar de psihologie LaRousse*, Editura Univers Enciclopedic, 1998

- o caracteristică constantă și involuntară a exercitării rolului, care poate să fie de tip critic, amenințător, autoritar, democratic, comprehensiv, cu efecte deprimante sau încurajatoare;
- o predispoziție generală de a adopta anumite poziții și a judeca într-un anumit fel etc.
- Atitudinile au caracter bipolar (negative sau pozitive; favorabile, defavorabile etc.);
- Atitudinile au o anumită intensitate (de la ură la dragoste; de la indiferență la pasiune etc);
- Atitudinile pot fi ordonate pe scale și pot fi măsurate;

Din prezentarea acestor puncte de vedere se poate desprinde:

Corolarul 1: Cu cât Eul este mai puternic, cu atât atitudinile sunt mai independente, mai deschise și mai suple, respectiv, cu cât Eul este mai slab, cu atât atitudinile sunt mai rigide.

4. Atitudinea – abordarea sistemică

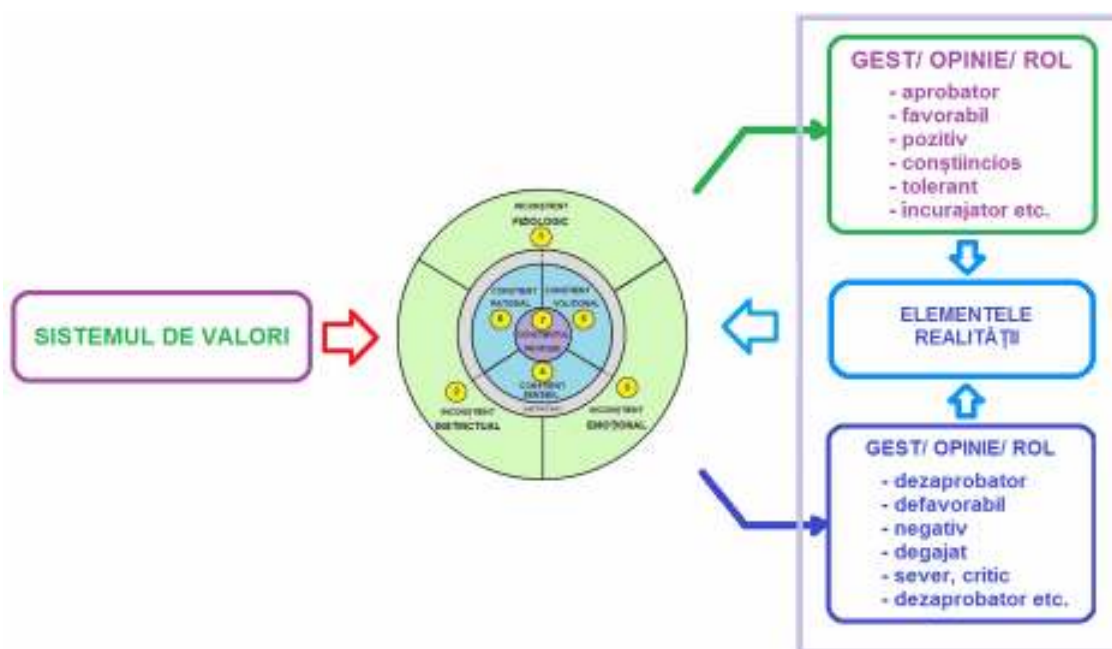

Figura 9

Diagrama din Figura 9 reprezintă părțile componente aflate în relație, pe care se poate constitui o viziune sistemică suficientă pentru înțelegerea atitudinii.

O descriere pe scurt a diagramei de mai sus va cuprinde *sistemul de valori*, *sistemul psihofiziologic* (uman) și *ansamblul de elemente ale realității* respectiv de *atitudini bipolare* exprimate prin gest/opinie/rol față de elementele realității.

Pentru a putea face o analiză corectă în ceea ce ne-am propus, mai considerăm de asemenea că atitudinile se constituie pe etajele sinergice ale personalității.

Vom aborda pe rând următoarele patru tipuri de atitudini:

- atitudini preponderent instinctual - emoționale;
- atitudini de conștiință (guvernaate de o conștiință înaltă, bine structurată);
- atitudini intelectualiste;

- atitudini intelectualiste vulgare;

Atitudinile preponderent instinctual - emoționale

- au grad redus de elaborare;
- au timp redus de manifestare;
- de regulă se constituie în structuri ce integrează instinctele primare și afectele, de la reacții de foarte scurtă durată până la stări, dispoziții și conduite ce pot fi considerate chiar trăsături caracteriale;

În această categorie se pot identifica în exemplele de mai sus, acțiunile violente¹⁸ motivate de ură¹⁹.

Mecanismul violenței și al urii

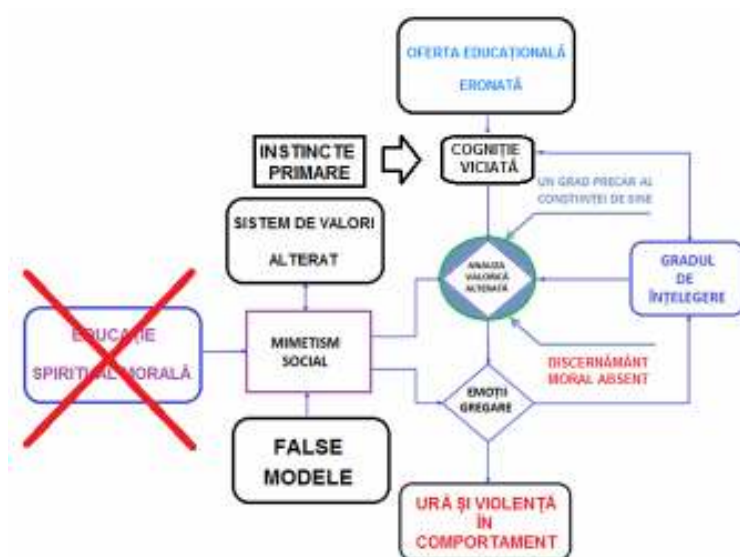

Figura 10

În Figura 10 este prezentată schema bloc a tuturor etajelor implicate în formarea atitudinii bazate pe violență și ură.

Caracterizare:

- Ofertă educațională eronată;
- Cogniție viciată, instincte primare nereprimare;
- Sistem de valori alterat;
- Analiza valorică alterată prin false modele, mimetism social și experimentarea unor emoții gregare;
- Lipsește cu desăvârșire educația spiritual-morală;
- Conștiința de sine rămâne la un prag limitat;
- Discernământul moral este absent;

18 **VIOLENȚĂ**: conduită agresivă acută, cu finalitate distructivă. NODEX (2002)

19 **URĂ**: sentiment puternic, nestăpănit, de dușmănie față de cineva sau ceva. NODEX (2002)

Atitudinile de conștiință (guvernaate de o conștiință înaltă, bine structurată);

Curaj sau frică? Mecanismul atitudinii curajoase. Curajul eroic

Înțelegerea corectă a acestor două trăsături caracteriale ne va ajuta să operăm corect cu diferența dintre curaj în general și curajul eroic, al cărui exemplu l-am prezentat în partea de început.

Conform definiției de dicționar, *curajul* este trăsătură caracterială de ordin volițional, capacitatea de înfruntare conștientă a pericolelor și de acțiune consecventă în situații de risc, iar *frica* este o reacție emoțională de tipul afectului, manifestă în situații primejdioase.²⁰ În Figura 11 este prezentată schema bloc a tuturor etajelor implicate în formarea atitudinii bazate pe curaj, în forma sa cea mai responsabilă și anume *curajul eroic*.

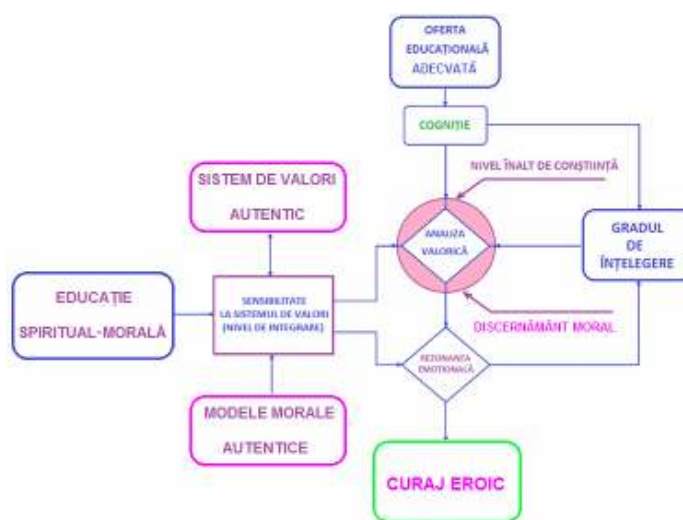

Figura 11

Caracterizare:

- *Oferă educațională adecvată ;*
- *Sistem de valori autentic;*
- *Conștiința morală atinge un nivel înalt, constituind un spațiu de conștiință;*
- *Discernământ moral înalt;*

Corolarul 2: prin *curajul eroic* se manifestă *o atitudine de conștiință*.

În acest moment al analizei problema *curajului eroic* readuce în discuție relația: conștiință morală – spațiu de conștiință (Figura 12), teme abordate și în lucrările precedente, “Normalitate și patologie spirituală”, respectiv “Cunoaștere și inițiere, între sacru și profan”²¹.

Figura 12

20 NODEX (2002)

21 https://www.academia.edu/39321418/Normalitate_%C8%99i_patologie_spiritual%C4%83;

https://www.academia.edu/36567687/CUNOA%C8%98TERE_%C8%98I_INI%C8%9AIERE_%C3%8ENTRE_SACRU_%C8%98I_PROFAN

În rezumat reluăm definirea acestor elemente din relație și ale celor ce decurg din ea.

Conștiința morală:

- *acțiunea de cenzură valorică*, orientată către viitor, a "intențiilor" și "acțiunilor" noastre pe care le proiectează, le determină și le evaluează;
- dimensiune a conștiinței umane având funcție de cenzură a actelor noastre puse sub semnul valorilor morale;
- facultatea de a emite o judecată asupra valorii morale a acțiunilor umane;
- vocea sufletului, după cum pasiunile sunt vocea trupului;
- "instinctul" sufletului;
- răspunde la întrebarea "ce fac?"; conștiința psihologică răspunde la întrebarea "ce sunt?". (C. Enăchescu)

Spațiul de conștiință:

- *este arealul evenimentelor de conștiință;*
- *se constituie prin discernământ moral;*

Discernământul moral:

- formă manifestă a *conștiinței morale*;
- aplicație înalt spirituală care conferă ființei umane *conștiința existenței sacralului*;
- în baza acestei facultăți profunde a spiritului este posibilă evaluarea evenimentelor de viață prin prisma *sistemului de valori morale*;
- în virtutea *conștiinței existenței sacralului*, discernământul moral se manifestă prin *jertfă*, ca forță transfiguratoare asupra timpului și spațiului *-forța transfiguratoare prin jertfă* (Figura 13);

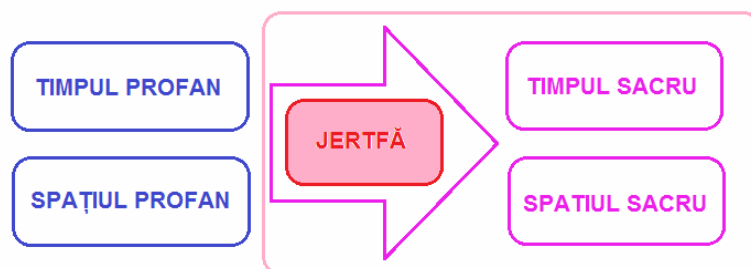

Figura 13

Curajul eroic, rod al discernământului moral

Corolarul 3: Curajul eroic până la jertfa de sine, conferă sacralitate unui teritoriu; acesta este motivul care ne îndreptățește să considerăm PATRIA un loc sacru;

Corolarul 4: Curajul eroic, conferă timpului jertfei, nimbul veșniciei; acesta este motivul care ne îndreptățește să cinștim gloria eroilor, drept glorie eternă;

Patriot, nu patriotard

Definiții de dicționar²²:

PATRIÓT, -Ă *s.m. și f.* Cel care își iubește patria și este devotat poporului său, fiind gata să lupte pentru interesele țării sale. [Pron. -tri-ot. / <gr. *patriotes*, cf. fr. *patriote*, germ. *Patriot*].

PATRIOTÁRD, -Ă, *patriotarzi, -de*, adj. Care face paradă de patriotism, care manifestă, exprimă un fals patriotism. [Pr.: -tri-o-] – Din fr. *patriotard*.

Corolarul 4: patriotismul este formă manifestă a discernământului moral;

Corolarul 5: educația în spiritul dragostei de patrie este o dovadă a maturității unei națiuni²³;

Atitudinile intelectualiste

Din nou recurs la dicționar:

INTELLECTUALISM²⁴ sn 1.Doctrină potrivit căreia procesele afective și voliționale se reduc la cele intelectuale; 2.Concepție potrivit căreia intelectul este capabil de a înțelege lumea;3.Doctrină care reduce actul moral la cunoaștere, considerând că înțelegerea binelui implică și săvârșirea lui; 4.Preferință exagerată pentru preocupările intelectuale; 5.Tendință de a exagera însemnătatea preocupărilor intelectuale; 6.Prețiozitate intelectuală.

Mecanismul atitudinii intelectualiste

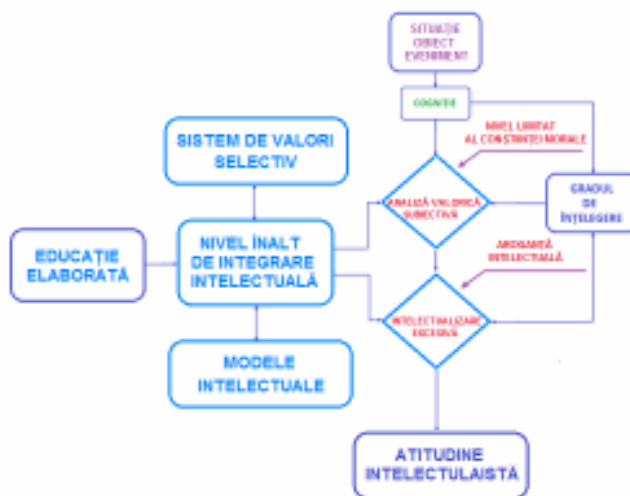

Figura 14

Caracterizare -*atitudinile intelectualiste*:

- grad ridicat de elaborare (*educație elaborată*);

²² [DEX '09 \(2009\)](#)

²³ [recomandăm](#) cititorului să urmărească: SUA - National Memorial Day Parade (SUA, nu China!)

²⁴ [MDA2 \(2010\)](#)

- timp îndelungat de manifestare;
- se constituie pe fondul unui volum mare de cunoștințe, integrând abilități intelectuale rafinate manifeste într-un anumit nivel de erudiție (*nivel înalt de integrare intelectuală*);
- reduce însemnătatea actului moral, uneori doar la datele cronologice ale evenimentului, căruia i se face de regulă o analiză doctă, cu pretenția de exhaustivitate;
- *Sistem de valori selectiv; modele intelectuale;*
- *Nivel limitat al conștiinței morale;*
- ***Discernământul moral este înlocuit de aroganța intelectuală manifestă prin prețiozitate*** (stil căutat, artificial, afectat; cultivare excesivă a exprimării rafinate, grațioase, sofisticate sau pedante; afectare, înfumurare);

Exemplu:

Sorin Antohi despre celebrarea României Mari:

„Am o reacție destul de stoică la carnavalul în care suntem de aproximativ un an în țara noastră, după o interminabilă serie de parastase, vesele de cele mai multe ori...”,²⁵

Notă:

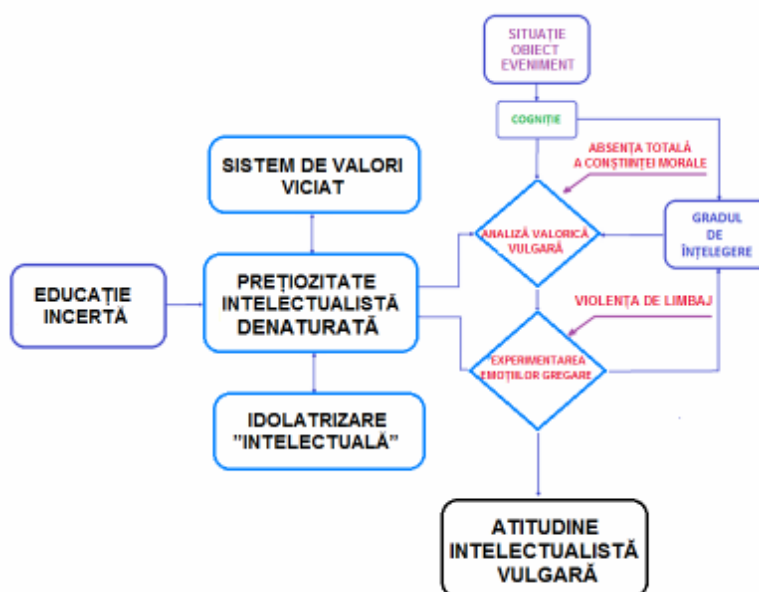
Un exemplu elocvent de *atitudine intelectualistă* (chiar tendențioasă) este acela, ca pe parcursul a aproximativ două ore de discurs, un autor care vorbește despre istoria Marii Uniri **să nu facă nici cea mai mică referire la cei peste o jumătate de milion de români căzuți pe front, răniți, luați prizonieri sau dispăruți în Primul Război Mondial**, o jefă enormă căreia îi datorăm făurirea României Mari!

Atitudinile intelectualiste vulgare

Atitudinea intelectualistă vulgară este identificabilă într-un scris greu de parcurs, abundând în invective și expresii suburbane referitoare, de exemplu, la un popor, la teritoriul, limba și istoria sa. Aceste alcătuiri de text greu de expus public și de acceptat la nivel intelectual-afectiv, de regulă sunt creațiile unor autori cu pretenții intelectuale, oameni de cultură, care din păcate, datorită neînțelegerii corecte a adevăratelor lor caractere, pot fi investiți cu încredere și girați politic pentru a ocupa chiar poziții înalte în instituțiile culturale și administrative ale statului.

²⁵ Sorin Antohi, Conferința ”România Mare: idee, istorie, memorie”, 7 nov. 2018, Fac. de Litere, București <https://litere.ro/2018/11/05/conferinta-sorin-antohi/> (de văzut și <https://www.b-critic.ro/wp-content/cache/all/idei/sorin-antohi-romania-mare-idee-istorie-memorie/index.html>)

Mecanismul atitudinii intelectualiste vulgare

Caracterizare:

- Educație incertă;
- Sistem de valori viciat; modele de tip idol ”intelectual”;
- Prețiozitate intelectualistă denaturată;
- **Absența totală a conștiinței morale;**
- Analiza valorică vulgară;
- Violență de limbaj, experimentarea unor emoții gregare;

Exemplu:

H.R.Patapievici despre limba română:

„Româna este o limbă în care trebuie să încetăm să mai vorbim sau... să o folosim numai pentru înjurături....”,²⁶

Notă:

Din respect pentru cititor și pentru nivelul etic-moral al discursului, nu dorim să cităm și alte exemple din sursa indicată.

²⁶ Patapievic, H.R., Volumul *Politice*, Editura Humanitas, 1996, pag. 64

5. Concluzii

”Mai mult decât talentele, caracterele hotărăsc soarta popoarelor și doar forța morală le poate feri de învingere și nimicire.” spunea genialul Constantin Rădulescu-Motru (1868 – 1957). În acest sens, ținând cont de cele prezentate, se poate înțelege că **știința de carte** nu are întâietate în raport cu **conștiința morală**, acestea două neavând menirea de a se exclude reciproc. Dimpotrivă, nu poți fi un **autentic om de cultură**, dacă nu ai **discernământ moral**; **respectul pios** față de eroii țării tale este un **angajament moral profund** care **te onorează** și **te legitimează** ca **om liber** și **responsabil** între semeni.

Și la final, o *axiomă*: **părinții și țara nu se vorbesc de rău!**

6. Bibliografie

1. Enăchescu, C., *Tratat de psihologie morală*, Ed. Tehnică, București, 2005.
2. Grigore, D., *Informational Theology. Normative Aspects of the Sacred in Long-term Development*, Annals of the Academy of Romanian Scientists, Series on Philosophy, Psychology and Theology, Volume 1, Number 2/2009
3. Grigore, D., *Normalitate și patologie spirituală*, 2018, conexiune la https://www.academia.edu/39321418/Normalitate_%C8%99i_patologie_spiritual%C4%83;
4. Grigore, D., *Cunoaștere și inițiere între sacru și profan*, 2018, conexiune la https://www.academia.edu/36567687/CUNOA%C8%98TERE_%C8%98I_INI%C8%9AIERE_%C3%8ENTRE_SACRU_%C8%98I_PROFAN
5. Neveanu, P., *Dictionar de psihologie*, Ed. Albatros, 1978
6. Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”, București, Colecția inventar 46074
7. Nicolae Tăutu, Cătălina, Editura Militară, București, 1959
8. Patapievici, H.R., *Politice*, Ed. Humanitas, 1996
9. Sillamy, N., *Dictionar de psihologie LaRousse*, Editura Univers Enciclopedic, 1998
10. <https://historice.ro>
11. https://www.wikiwand.com/ro/Masacrul_de_la_Moisei
12. <http://www.artasiapacific.com/News/McJesusSculptureSparksOutrageAmongIsraelsChristianMinority>
13. <https://litere.ro/2018/11/05/conferinta-sorin-antohi/>
14. <https://www.b-critic.ro/wp-content/cache/all/idei/sorin-antohi-romania-mare-idee-istorie-memorie/index.html>